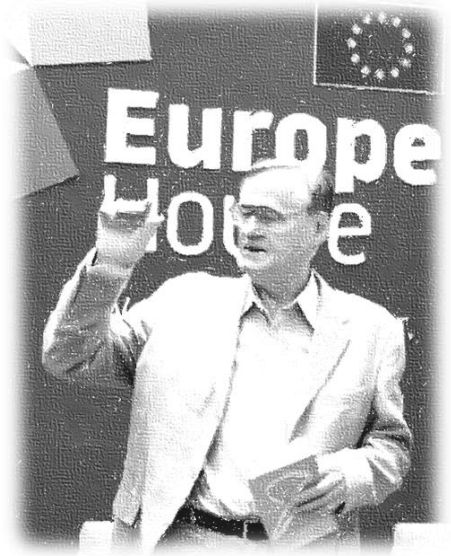

DANİMARKALI ŞAİR NIELS HAV İLE SÖYLEŞİ

Söyleşen: *Mohamed Said Raihani*
(İngilizceden Çeviren: *Yonca Bakır*)

Kabul ediyorum, askeri tankların etrafta dolandığı, insan bedenlerin ağaçlardan sarktığı, kanların akıtıldığı günümüzde alaya pek de gerek yok. Gerçekler zaten yeterince alaylı. Yalnızca bizim gezegenimizde, dünyamızda 8 milyar insan yaşamakta, ve eğer gerçekten istersek, hepimiz için yeterince makbul bir hayat çizebiliriz. Ama biz bunu yapmıyoruz.

Raihani: Şiir severler bir yazarın etrafına doluşup, bir şiirin içeriği hakkında bilgi edinmek istediklerinde, şiirleri kendi kendilerine okuyup yorumlamaları tavsiye ediliyor. Çünkü okumak sadece şiiri anlamaya yardımcı olmakla kalmıyor aynı zamanda yorum ve çözümleme yoluyla benzer türde metinler üretilmesini de sağlıyor. Ancak, iş şairin meslek yaşamını eşelemeye geldiğinde okuyucular ellerini ovuşturup işe koyulur, kendini anlatmaktan kaçma şansı olmayan şairi hevesle dinlerler.

Niels Hav: Aslında bir röportaja başlamak için tuhaf ve karmaşık bir soru oldu bu. Ama tabii ki saygı duyuyorum. Ben bu yazı işine gireli birkaç sene oldu ve neden yazmaya başladığımı neredeyse hiç hatırlamıyorum. Ancak sorunuz bana temel sebeplerimi biraz olsun hatırlattı: ben öncelikle kendimi tanıtmak için yazmaya koyuldum; önce kendimi tanıyıp, sonra da kendi sözcüklerimle anlatmak için. Ve bu benim için derinlerde asla dinmeyen, yoğun bir tutku olmuştur; doğru kelimeleri bulmak, ansızın demlenen bir mutlulukla gelen sis perdesi. Buna esin diyorlar. Yani sorunuza cevabım şu olacak: sizlere beni en iyi şekilde anlatabilecek olan şeyler: şiirlerim ve öykülerimdir. Diğer herkes gibi, ben de doğdum, anne ve babaya, kardeşlere sahip oldum. Yazar olarak kariyerim aslında okuyucu olduğumda başladı. Hayata dair hislerimi ifade edecek uygun sözcükleri bulmak için Klasik Danimarka Edebiyatı'nın yollarını arşınılıyordum o zamanlar.

Şair ve öykücü Niels Hav, piyanist eşi Christina Bjørkøe ile birlikte Kopenhagen'ta yaşamaktadır. 7 şiir ve 3 de öykü kitabı bulunan yazarın eserleri başta İngilizce, İspanyolca, Portekizce, Türkçe ve İtalyanca olmak üzere pek çok dile çevrilmiştir. Yazar aynı zamanda çok sayıda ulusal ödülün de sahibidir.©

Raihani: 3 öykü kitabı ve 7 de şiir kitabınız yayınladı. Peki, şair yanınız öyküye nasıl bakıyor veya öykücü yanınız şiire?

Niels Hav: Benim açımdan ikisi arasında herhangi bir bağdaşmazlık olmuyor. Zaten şiir ve nesrin tarih boyunca ayrımları yapılmış, tanımları belirlenmiş. Yani birbirinden tamamen farklı türler. İki ayrı aileye ait olmak gibi bir şey. Öykü alanında Anton Chehov ailesinin bir üyesiyim, şiir alanında Czeslaw Milosz, Avustralya'dan Les Murray gibi ve daha birçok amcalarım ağabeylerim var.

Raihani: Sizce şiir tecrübelerinizin Danimarka Edebiyatı ürünleri genelinde konumu neresidir? Bir de genel olarak İskandinav Edebiyatı'nı, bilhassa da Danimarka Edebiyatı'nı diğer Avrupa Edebiyatlarından farklı kılan nedir?

Niels Hav: Bildiğiniz gibi, İskandinav yazı geleneği Viking destanına ve Eski Nors Dilinde yazılmış destanlara dayanır. Biliyorum, Arap yazı geleneğine kıyasla oldukça kısa bir tarih ama sonuçta 800-900 yıl da

yeterince uzun bir zaman dilimi. Birkaç yıl önce, bir yayıncı benden edebiyatımızın bugüne dek yazılmış ve genel kurallar çerçevesinde olan en seçkin şiirlerinden oluşan bir antoloji oluşturmamı istedi. Kitapta 800 yıllık Danimarka yazı geleneğine dayanan 100'den fazla şairin yaklaşık 350 şiiri yer alıyor. Nelerin önem arz ettiğini ve nelerin sahici olduğunu arayıp bulmak çok ilgi çekici bir deneyimdi benim için. Danimarka etrafı sularla çevrili küçük bir ülke. Geçmişte insanlar ya çiftçilerdi ya da denizci; bu yüzden yerel şiirler insanların dini sözcüklerle ifade ettikleri, tarlalarda veya denizde edindikleri tecrübelerden oluşuyordu. Çağdaş Danimarka şiirinde ise en azından iki usul var; bunlardan biri Amerikan tarzına ya da Fransız Dilbilimine dayanıyor. Diğeriyse gerçeği içine daha fazla almak istiyor. Dünyanın şu içler acısı hali fikirlerimizi politika yönüne çekiyor. Bir şiirimde belirttiğim gibi: "Bir zamanlar çağlayan bir kalemle, şiirler yazdım özenle/ Yalın şiirler, yazılmış sade sözlerle/ Şimdi ise pisliği, salyayı/ Ve gözyaşını seviyorum şiirlerimde"

Raihani: Bu şiirinizde oldukça basit sözcükler seçmişsiniz, basit bir tasvir, basit bir ritim ve basit fikirler. Bu dikey iletişim doğrultusundaki "yalınlık" a mı bir eğilim yoksa yatay iletişimin ardındaki "basitleştirme" ye mi?

Niels Hav: Yalınlığı gerçekten çok seviyorum, benim ayaklarımın altında ne varsa, seninkilerde de o var mantığı. Hepimiz aynı gezegene ayak basıyoruz ve hepimizin de hayat boyu mücadele etmesi gereken benzer sorunları var. Ortak bir dilimiz var ve hayattaki en kayda değer tecrübelerimizi ifade edebilmemiz için de basit sözcüklerimiz. Şiirlerimde göklerde süzölmeyi değil gerçeğe yakın olmayı istedim. "Görevimiz ortak tecrübeyi bulmak/ Bizi çevreleyen korku ve acıyı/ Giysiler kuşanmak, bedenimize sızmak/ Algılamak olan biteni/ Ve mümkünse anlatmak yalnızca gerçeği"

Raihani: Şiirlerinizi dikkatle inceleyen biri alaycı tabirlerin mutlaka farkına varacaktır. Neden alay?

Niels Hav: Alay ve mizah olmadan bu hayata kim katlanabilir ki? Kabul ediyorum, askeri tankların etrafta dolandığı, insan bedenlerin ağaçlardan sarktığı, kanların akıtıldığı günümüzde alaya pek de gerek yok. Gerçekler zaten yeterince alaylı. Yalnızca bizim gezegenimizde, dünyamızda 8 milyar insan yaşamakta, ve eğer gerçekten istersek, hepimiz için yeterince makbul bir hayat çizebiliriz. Ama biz bunu yapmıyoruz, biz milletler arasına sınırlar çiziyoruz, dinler arasına, ırklar arasına da. Bu o kadar saçma ki. Kendimizle alay etmemiz şart.

Vazgeçmek için çok erken. Ben imkânsız isteyen ve imkânsız diyarlarda gezinen masumlardan yanayım.

Raihani: İnsanlar arasında kültürel ve uygar yakınlaşmaların gerçekleştiği dönemlerde, tarihi edininiz için, “Arap Geceleri” diye de bilinen, dünya edebiyat tarihinin ilk romanı “Binbir Gece Masalları”nın anavatanından yani Arap Edebiyatı’ndan yararlandınız mı? Ya da Nobel Ödüllü yazar Naguib Mahfouz’dan? Fransa’dan Goncourt ödüllü yazarlar, Tahar Ben Jelloun ve Nebil Maalouf’dan? 24’ü aşkın dilde okunan Mohamed Choukri’den? Adonis’ten? Ya da Mahmud Derviş’ten?

Niels Hav: Bizde “Binbir Gece Masalları”nın Norveççe iyi bir basımı var. Arapların bu geleneği öykücülüğün genel standartlarını yükseltiyor. Tabii ki Naguib Mahfouz’u, Tahar Ben Jelloun’u ve diğer birkaçını da biliyoruz. Kültür değişimi konusunda ihtiyacımız olan en mühim şey tercümedir; daha çok tercüme ihtiyacımız var. Arap yazarların tüm dünyaya sunabildikleri ciddi bir bilgelik ve zarafet hazineleri var. Değerli arkadaşım Salim Abdali şu sıralar Adonis’in şiirlerini çeviriyor. Biz de çevirilerini okumayı ve Arap şiirine dair daha çok öğrenmeyi dört gözle bekliyoruz.

Raihani: Arapçaya tercüme edilen iki şiirinizin yayımlandıktan sonra beğeni topladığından söz etmiştiniz. Üç gün içinde ilk şiiriniz “Şair Savunması”, 20’den fazla kültürel Arap web sitesinde yayınlandı. Bu röportajı bile bize ulaşıp eserleri yeni çevrilen Danimarkalı Şair hakkında daha çok şey öğrenmek isteyen Arap okuyucuların isteği üzerine yapıyoruz. Sizce bunun ardında ne gibi sebepler yatıyor?

Niels Hav: Ne desem bilmem ki. Bunu duymak beni çok sevindirdi, ama sorunuzu nasıl cevaplasam bilemiyorum. Sizler ne kadar bilgili ve ilgili okuyucularsınız.

Raihani: Danimarka Edebiyatı güneyde İskandinav okuyuculara açılan bir kapı. Peki, Danimarkalı aydınlar arasında, özellikle Danimarka’daki Arap topluluklarının Arapça eserleri Danca’ya çevirebilmek adına gösterdikleri az sayıdaki bu gayretlerini destekleme konusunda şu sıralar artan bir eğilim var mı hiç? Yoksa coğrafi uzaklıklar kültürel ayrımların bir için bahane midir?

Niels Hav: Memnuniyetle söylüyorum ki son zamanlarda daha fazla tercüme teşvik etmek amaçlı adımlar atılıyor. Ama ufak çaplı baskılarda. Son 30 yılda gerçekleşen göçler sayesinde, İskandinav ülkelerinde dünyanın her yerinden gelen insanlar yaşıyor. Ben kendim ailemle birlikte Norrebro’da yaşıyorum ki Norrebro Kopenhag’ın etnik

çeşitliliği en fazla olan bölgesidir. Her gün sokaklarda ve mağazalarda uzaklardan gelen insanlarla karşılaşıyoruz: Pakistanlı, Somalili, Iraklı, Hintli, Faslı ya da Tür. Tüm bu insanlar artık Danimarkalılar, bazılarıysa iyi arkadaşlarımız. Ve bu insanlar Danimarka'nın kültürel çehresini kalıcı olarak değiştirdiler. Yakın gelecekte "Danimarkalı" sözcüğünü yeniden tanımlamamız gerekecek. Pizzanın, İskender kebabın ya da şavarmanın Danimarkalılaşması ne kadar sürer? Sadece birkaç sene. İskandinav falafeli birçok kültürün kaynaşmasının bir ürünü ve aynı şey sanat ve edebiyatta da oluyor. Her şey gözlerimizin önünde olup bitiyor. Oldukça ilginç dönemler yaşıyoruz.

Raihani: Biliyorsunuz, edebi çeviri birkaç dile birden hâkim olabilen yani her kaynak dili ve erek dili olan kişinin yapabileceği bir şey değil. Edebiyatın yabancı olmaya yaratıcı kişiler tarafından yapılanlar 'metnin gücünün aktarıldığı çeviriler' olurken diğerleri yalnızca 'şiiirdeki sözcüklerin çevirisi' olabiliyor. İlerideki çevirmenlerinizi bu "yaratıcılar" arasından seçmeyi hiç düşündünüz mü?

Niels Hav: Yeni şiiir kitabım " Biz Buradayız" geçenlerde Toronto'da yayımlandı. Kitabı Danca'dan P.K. Brask ve Patrick Friesen çevirdiler. İkisi de iyi yazarlardır. İstanbul'da Kemal Özer, birkaç şiiirimi çevirdi, bunun için kendimi çok şanslı hissediyorum, çünkü kendisi çok iyi bir şairdir. Fas'ta ise sizin çok yardımınız dokundu, bu da benim için çok gurur verici. Tercümeler konusunda kısa ve öz olanları süslü olanlara tercih ediyorum. Benim yazılarım ifadelerin ve sözcüklerin doğruluğuna dayanıyor. Yani ben "sözcüklere" ya da "metnin gücüne" teslim olamam. Benim kesemdeki malzemeler yalnızca şiiirler ve öyküler olduğu için, bu malzemelerin çeviri esnasında bozulmaması benim için son derece önemli. Şu konuda size kesinlikle hak veriyorum, yetenekli bir şair bir şiiiri çevirebilecek en yetkin kişidir daima. Ama şunu da unutmamak gerek, pek çok bilim adamının ya da sıradan okuyucuların içlerinde de filizlenmek için doğru zamanı kollayan saklı birer şair olabilir.

Raihani: Röportajı bitirmeden önce söylemek istediğiniz son bir şey?

Niels Hav: Pekala son olarak size teşekkür etmek istiyorum. Sizinle sohbet etmek çok keyifliydi. Umuyorum ki gelecekte iki ülke arasında kültürel değişimi teşvik edecek yeni kurumlar olacak. Yeni nesiller bu karmaşık dönemlere sadece birer tebessümle bakacak. İmparatorluklar ve politik sistemler kısa sürede son bulacak. Çünkü asıl yenilmez olan her sabah bizleri içimizde çırpınan neşe ve umutla uykumuzdan uyandıran özümüzdür.

